

Kinas tillväxt och utmaningar

Kina nämns ofta som en mycket snabbt växande ekonomi och förväntas spela en viktig roll i den globala utvecklingen i framtiden. Trots tydliga framgångar har den snabba omvandlingen inneburit ett antal problem som innebär påfrestningar av olika slag.

Snabb ekonomisk tillväxt

Den ekonomiska tillväxten har sedan början av 1980-talet varit mycket stark. Under perioden 1982–2004 steg BNP i fasta priser med i genomsnitt 9,8 procent per år och BNP-deflatorn med 5,5 procent.

Per capita i löpande priser steg BNP från ca 300 dollar år 1982 till 1 300 dollar år 2004. Kinas andel av världens PPP-justerade BNP steg från ca 4 procent 1984 till ca 13 procent 2004.

Investeringarna och exporten lade grunden för tillväxten

Den starka tillväxten har främst skett i ekonomiska zoner längs kusterna och i angränsande områden. Tillväxten har drivits av exporten och investeringarna. Den starka investeringsökningen inom exportindustrin och en kraftig utbyggnad av infrastrukturen skapade förutsättningar för en snabb exporttillväxt. Under perioden 1982–2004 steg exporten med i genomsnitt ca 25 procent per år i löpande priser (se tabell 6).

Exportindustrins investeringar har till stor del finansierats med utländskt kapital. Inflödet av utländska direktinvesteringar var ca 430 miljoner dollar 1982 men hade stigit till ca 60 miljarder dollar år 2004, vilket utgjorde knappt 4 procent av BNP. Det ackumulerade inflödet under perioden 1982–2004 var ca 560 miljarder dollar.

Hushållens konsumtion har stigit

Även hushållens konsumtion har stigit snabbt eller med ca 15 procent i genomsnitt per år i löpande priser under perioden 1982–2004 (se tabell 6). Den starka BNP-tillväxten har stimulerat sysselsättningen och bidragit till en stark löneutveckling. Under åren

1982–2004 steg sysselsättningen med ca 2,5 procent i genomsnitt per år och antalet anställda ökade ökat från ca 450 miljoner till ca 750 miljoner. Konsumentpriserna steg med ca 6 procent i genomsnitt per år under samma period.

Annorlunda efterfrågestruktur

Jämfört med många i-länder har Kina en mycket hög investeringsandel och en relativt liten konsumtion, som andel av BNP.

Den snabba investeringstillväxten ledde till att investeringsandelen steg från 28 procent av BNP 1982 till 45 procent 2004 (se tabell 6). Konsumtionens andel av BNP sjönk samtidigt från ca 54 procent 1982 till 43 procent 2004. Nettoexporten av varor och tjänster, vilken varit negativ under den största delen av 1980-talet, har sedan 1990 varit positiv med undantag för 1993. Som andel av BNP var nettoexporten 2,6 procent 2004, vilket också var något högre än genomsnittet på 2,2 procent sedan början av 1990-talet.

Tabell 6 BNP och efterfrågan i Kina

Genomsnittlig årlig procentuell förändring respektive procent av BNP

	Procentuell förändring 1982–2004	Procent av BNP 1982	Procent av BNP 2004
BNP	16	100	100
Investeringar	19	28	45
Hushållens konsumtion	15	54	43
Export	25	8	35
Import	25	7	33

Källa: National Bureau of Statistics, China.

Högt privat sparande i Kina

De mycket höga investeringarna medför ett mycket stort finansieringsbehov som till stor del täcks av ett högt inhemskt privat sparande. Enligt uppskattningar sparar hushållen mellan 30–35 procent av sina totala inkomster. Sparandet sker främst hos de statliga bankerna till mycket låg ränta.

En anledning till det höga sparandet är bristen på socialt skyddsnät och allmänt pensionssystem.

Sociala spänningar till följd av den snabba tillväxten

Den snabba utvecklingen i Kina ger upphov till svårigheter på flera områden. Den ojämna regionala fördelningen av tillväxten leder till stora skillnader i levnadsstandard, särskilt mellan städer och landsbygd, vilket orsakar sociala spänningar.

Ett viktigt mål för regeringen är därför att bredda tillväxten och höja levnadsstandarden för majoriteten av befolkningen, särskilt på landsbygden. Detta kräver miljoner nya jobb. Man behöver absorbera arbetskraftsoverskottet från de statliga företagen och landsbygden och utveckla jobb med högre förädlingsvärden. Förbättringar av arbetsmarknadens funktionssätt och ökad utbildning är viktiga komponenter för att arbetskraftsoverskottet ska kunna absorberas.

Regeringens politik har fokuserats på att skapa nya jobb inom den privata sektorn särskilt tjänstesektorn. Det s.k. Hukou-systemet som begränsar migrationen mellan stad och landsbygd håller dessutom på att luckras upp.

Hög tillväxt medför överhettning

Den snabba tillväxten i Kina har de senaste åren lett till vissa överhettningproblem. Den höga investeringstakten har inneburit att efterfrågan på råvaror (stål, aluminium och cement) samt energi stigit kraftigt. Följden har blivit markanta ökningar av priserna de senaste åren både i Kina och på världsmarknaden.

Även fastighetsmarknaden i kustområdenas storstäder har påvisat tendenser till överhettning med snabbt stigande fastighetspriser i bl.a. Shanghai. Den starka utbyggnaden av exportindustrin och bankernas ökade kreditgivning till privata låntagare har tillsammans med högre investeringar från utlandet bidragit till att efterfrågan på fastigheter stigit, vilket drivit upp priserna.

Myndigheterna har emellertid vidtagit åtgärder för att dämpa överhettningen. Krediter till energislukande industrier har stramats åt. Tillgången på mark för industribyggnader har minskats för att dämpa investeringstakten. Dessutom har den ettåriga basräntan för utlåning höjts. Åtgärderna har bidragit till att tillväxttakten för investeringar dämpats från ca 60 procent i årstakt under första halvåret 2004 till ca 25 procent under första halvåret 2005.

Ineffektiv resursanvändning

Fortfarande finns det regleringar i den kinesiska ekonomin som bidrar till en ineffektiv resursanvändning. Exempelvis är priserna på vatten och energi reglerade. Subventioner av olja och bensin har t.ex. inneburit att den senaste tidens oljeprishöjningar inte avspeglats tillräckligt i konsumentpriset. Sannolikt har detta bidragit till den ökade användningen av oljeprodukter i Kina.

Svag banksektor

Banksektorn i Kina har problem med att klara den utlåningsökning som den snabba investeringstillväxten kräver. Det är delvis därför de utländska direktinvesteringarna har varit så viktiga. Riskhanteringen hos bankerna är bristfällig och insättarförsäkring saknas. Sektorn tyngs av ett stort bestånd av osäkra fordringar. Andelen osäkra fordringar av den totala utlåningsstocken uppskattades till ca 20 procent i slutet av mars 2005.

Den största andelen av de osäkra fordringarna finns hos de fyra stora statliga bankerna. Ackumuleringen av bankernas stora stockar av osäkra lån beror bl.a. på ökad utlåning till följd av att den statliga kontrollen av investeringsbeslut och finansiella transaktioner blev mindre.

Fortsatta reformer av finansiella sektorn

Reformering av Kinas banksektor har emellertid pågått i flera år. Bland annat har riskhanteringen reformerats, varigenom utlåningsreglerna har skärpts. Den kinesiska centralbanken har dessutom givit stora kapitaltillskott till banksektorn för att öka dess soliditet.

Många fler reformer av det finansiella systemet måste dock genomföras fram till december 2006, då Kina enligt WTO-avtalet måste öppna den finansiella sektorn för utländsk konkurrens. Då kommer utländska banker att kunna konkurrera med kinesiska banker i Kina. För närvarande får endast ett begränsat antal banker vara verksamma i Kina.

Även kapitalmarknaderna behöver reformeras eftersom de är underutvecklade och inte i tillräcklig utsträckning kan bidra till en effektiv kapitalförsörjning. Börsens roll som kapitalansaffningskälla är dessutom fortfarande marginell.

Bankväsendet är emellertid starkt beroende av hur reformerna hos de statliga företagen fortskrider. Troligtvis kommer strukturomvandlingarna hos företagen att genomföras relativt långsamt för att hindra en alltför stor ökning av arbetslösheten.

Inflexibel valutapolitik

Den svaga banksektorn, utan en välutvecklad valutamarknad, har också varit en viktig orsak till att Kina så länge behöll sin fastkurspolitik. Den kinesiska valutan, yuanen, hade en fast växelkurs mot US-dollar från 1995 fram till 21 juli 2005. Yuanen revalverades då med 2,1 procentenheter mot US-dollar. Samtidigt deklarerade man att växelkursen inte längre är fast. Den nya valutaregimen beskrivs av den kinesiska centralbanken som ”managed float”, vilket i det här fallet innebär en knytning till en valutakorg.

Bakom revalveringen låg sannolikt de ökade kraven från främst USA på en uppskrivning av yuanen. Denna har av många bedömare sedan länge ansetts vara undervärderad mot US-dollar. Kina har byggt upp en stor dollarreserv, ca 610 miljarder US-dollar, till följd av de stora handelsöverskotten och sin fasta växelkurspolitik.

Regeringens mål är att på sikt göra yuanen till en fritt konvertibel valuta. Inom den närmaste tiden kommer det t.ex. att bli lättare för enskilda företag och institutioner att föra ut pengar ur landet och för utländska institutioner att utfärda obligationer i Kina.

Ett villkor för ett eventuellt införande av en flytande växelkurs är en modernisering och kapitalisering av Kinas banksektor.

Osäkra ägarförhållanden för bönderna

En rad problem i Kina beror på att de ekonomiska och politiska systemen inte är anpassade till den snabba tillväxten. Detta gäller t.ex. bankväsendet och energisektorn. Kinas ekonomisk-politiska system är emellertid även behäftat med grundläggande problem som kan hämma tillväxten utan att ha orsakats av den.

Majoriteten av Kinas befolkning finns kvar på landsbygden där fortsatt planekonomi inom jordbruket råder. Bönderna saknar fortfarande äganderätt till den mark de brukar. Odlarna kan därmed lätt förlora marken utan att kompenseras, t.ex. om kommunen bestämmer sig för att upplåta jordbruksmarken till industrinäring eller bygga bostäder. Detta hämmar både investeringarna och produktionen på landsbygden.

Underfinansierad socialförsäkringssektor

Det nuvarande pensionssystemet är underfinansierat och måste bl.a. av detta skäl reformeras. Pensionssystemet är inte fonderat, vilket innebär att aktuella pensionsutbetalningar finansieras med pensionspremier från framtida pensionärer. Systemet är dock ohållbart på sikt eftersom andelen åldringar i förhållande till den arbetande befolkningen stiger. Den skeva åldersstrukturen beror både på den tidigare s.k. ”ett-barnspolitiken”, och den ökade livslängden hos befolkningen.

Trots alla problem kvarstår bilden att Kina genomgår en mycket snabb tillväxt som höjer levnadsstandarden för befolkningen och leder till att Kina blir en allt viktigare deltagare i den globala ekonomin.

Källor:

National Bureau of Statistics, China.

IMF, *World Economic Outlook*, April 2005.

Prasad, E. (red), *China's Growth and Integration into the World Economy*, Occasional Paper 232, IMF, 2004.

Kiesow, I. och K. Sandklef, ”Kina inför framtiden – Några viktiga trender i Mittens Rike”, FOI, <http://www.asia.foi.se/pdf/kina-rapport.pdf>, 2004.

Utrikesdepartementet, svenska ambassaden i Bejing, diverse rapporter.

Jiliang, S., *Development and Trend of Banking Risk Management in China*, China Banking Regulatory Commission, 2004, <http://www.oecd.org/dataoecd/1/23/33930229.pdf>.

”Asia's subsidised oil”, *Financial Times*, 2005-08-18.